

107129  
Dublet

NI ALESE

SERIE NOUĂ No 46

ALECSANDI

ROZĂ TERARĂ

3363

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE ION PILLAT



EDITURA "CARTEA ROMÂNEASCĂ"

COTA

107 129

Dublet

INVENTAR

154571

Bibl. univ. Lic. "Regina Maria"  
București

PAGINI ALESE

18.834 Dublet.  
SERIE NOUA

No. 46

311  
V. ALECSANDRI

PROZĂ LITERARĂ  
BALTA-ALBĂ. O PRIMBLARE PRIN MUNȚI

454574  
19  
11 1944

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ

DE

ION PILLAT

2195

Cump. de Consiliu



EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ”, BUCUREȘTI


41149-942

1961

~~D~~

~~1107129~~  
~~154571~~

re 129/11

B.C.U. Bucuresti  
  
C154571

1809.00

1956

## SITUAȚIA POETICĂ ȘI PROZA LUI ALECSANDRI

Figura literară a lui Alecsandri e mai complexă și mai multilaterală decât e în deobște recunoscută astăzi de un public cititor mai dispus să clasifice sub o etichetă primită gata dela alții, decât să caute a pătrunde și a controla singur comoara spirituală a unei opere de o importanță rară în literatura română. E mai ușor, e mai comod să chiemi pe Alecsandri: „bardul dela Mircești” și să-l definești fie ca poet romantic (*Doine, Lăcrămioare, Mărgăritărele*), fie ca poet patriotic (*Legende, Ostașii noștri*), fie, în fine, ca poet pur descriptiv (*Pasteluri*) decretând învechită formula romanticii și retorica sa patriotică, sau prea simplă arta pastelistului — decât să descoperi realitatea adâncă a poetului clasic prin excelență ce se ascunde dedesuptul lor și a marei lecții de stil curat și de limpede simțire românească pururi actuală pe care el ne-o dă din belșug. Dealtminteri poetul care a știut să întrupeze pentru totdeauna în „Miorița”, „Plugășorul”, „Toma Alimoș” și „Mânăstirea Argeșului”, cele patru puncte cardinale ale mitului românesc: logodna mistică a păstorului cu natura — epopeea simbolică a plugarului, care de fapt e apoteoza firului de grâu în binecuvântarea

pâinii — jertfa trupească a voinicului apărându-și moșia — jertfa sufletească a meșterului pentru ridicarea lăcașului lui Dumnezeu; adică poezia morții, a vieții, a țării și a credinței românești — nu poate fi pus alături, în scara spirituală a valorilor noastre, de cât de Eminescu.

Căci „Miorița” ca și „Plugușorul”, „Toma Alimoș” ca și „Mănăstirea Argeșului”, dacă sunt creațiuni populare, adică dacă circulă anonim în zeci și sute de variante, care — toate — sunt numai material folcloric și subiecte poetice, ele, numai la Alecsandri, și-au găsit realizarea formei și destinului lor adevărat transformându-se în poezie, așa cum boaba grâului se preface prin moară și cuptor în pâine hrănitoare pentru toți. Ele sunt tot atât ale lui Alecsandri, pe cât sunt ale lui Eminescu — lucru care nu s'a contestat niciodată — : „Ce te legeni codrule...”, „La mijloc de codru des...” și „Revedere”, sau chiar „Sonetul Veneției”, și „La steaua”. Și la fel, e mai ușor, e mai comod, după ce printr'o etichetare sumară ai scăpat de poet, să ignorezi pe prozator — decât să cauți a-i reda locul ce i se cuvine și vieța, valabilă încă, pe care el o mai păstrează și azi. Doar necitind proza lui Alecsandri, sau citind numai acele bucăți scrise foarte tânăr, după rețeta și gustul romantismului european de atunci, ca de pildă „Buchetiera de la Florența”, *romantism* fantastic și plângăreț care în fond se potrivea așa de puțin cu firea *clasică*, realistă și glumeață a poetului — putem să mai păstrăm ideea preconcepută a unei proze vetuste și lipsite de interes actual. De fapt dacă facem abstracție de subiectele romantice: cel citat mai sus, „Muntele de foc”, „Dridri”, „Mărgărita”, care, deși demodate, dar citite „cum

grano salis" și cu un simț mereu prezent pentru stilul însuși al epocii, tot ne mai pot amuza — proza poetului e aproape în întregime, autobiografică: amintind locuri văzute și oameni cunoscuți altădată, dar mai ales evocând, cu o rară fericire de termeni și de impresii, vremuri apuse și stări dispărute din țara noastră mai ales, dar și de aiurea. Toată această producție foarte intermitentă care, în ochii autorului, era accesorie și oarecum în afara meșteșugului său literar propriu zis — legat pe atunci de procedeele stilistice ale epocii — tocmai poate de aceea, ne prezintă documentul cel mai prețios. Această latură a prozei lui Alecsandri e vie, nemijlocită și păstrează în ea spontaneitatea vieții și parfumul unui trecut devenit istoric, dar simțit de noi ca actual. Bucăți ca: „O primblare prin munți”, „Balta albă”, „Iașii la 1844” sau „Vasile Porojan” (aceasta din urmă sub formă de scrisoare adresată lui Ion Ghica) ca și de altminteri „Jurnalul de călătorie în Africa” (Maroc \*) și „Borsec” sunt înainte de toate *amintiri* personale. Ele sunt confesiuni directe sau, cum se întâmplă, cu atâta haz, în „Balta albă”, prin mijlocirea unui personajiu fictiv, un călător francez în speță, care urmând inclinația epocii, când Orientul era la modă atât în pictura cât și în literatura timpului, pornit să coboare cu vaporul pe Dunăre, și de-acolo să ajungă la Constantinopole, descoperă cu această ocazie Valahia și, lângă Brăila, stația cea nouă balneară, dată tocmai atunci la iveală. Rarul simț de observație a lui Alecsandri, capabil de puternice

\*) Vezi No. 23, din „Pagini Alese”, V. Alecsandri: *Călătorii*, precum și studiul nostru introductiv.

sinteze dar și de a reda pregnant detaliu caracteristic pentru o întreagă situație, precum și simțul său înăscut de umor sănătos și adesea foarte fin — găesc aici terenul cel mai prielnic în contrastul dintre primitivismul și rafinamentul stărilor sociale de atunci, reliefate și mai mult prin lipsa complectă de orice posibilitate de confort, chiar relativ, și prin sălbăticia decorului.

Aleksandri ne prezintă incisiv, dar fără răutate, o adevărată satiră de moravuri a epocii de pe la 1840 în Principate. Dacă o face prin gura pseudo-francezului, în care recunoaștem ușor pe autorul însuși reîntors de curând dela studii din Paris, e tocmai ca să dea mai multă obiectivitate și autoritate observațiilor sale.

Intr'o «Primblare prin munți» — unde ne istorisește cu acelaș haz neaș, o excursie întreprinsă la Durău pe poalele Ceahlăului — perspectiva se schimbă oarecum, accentul principal căzând, aici, pe sentimentul naturii și descrierea ei cu un penel deosebit de iscusit, lucru ce nu ne miră venind dela autorul „Pastelurilor” de mai târziu. E demn de remarcat că Aleksandri aici, în spovedania melo-dramatică a călugărului urmărit de amintirea uciderii soției sale de către Turci, când vrea să facă literatură și nu se mulțumește cu impresiile sale trăite, ne dă o bucată în stil „romantic”, placată și nu introdusă organic în firul firesc al povestirii și deci discordantă și supărătoare.

Ca prozator, Aleksandri păstrează calitățile de armonioasă cumpănire, de clasic echilibru, de limpede exprimare, de aristocratică finețe, care fac farmecul poeziei sale — le adaogă însă un spirit de observație realist și de o plastică savoare, nelipsit de acea șugubeție și bonomie



moldovenească, pe care o regăsim la Costache Negruzzi ca și la Ion Creangă, la Calistrat Hogaș ca și la Mihail Sadoveanu — și care împrumută prozei sale calitățile unui mare povestitor, demn de a fi recitat mereu.

*Proza* lui Alecsandri a fost tipărită de autor ca al VIII-lea și cel din urmă volum din *Opere Complete*, apărut la Socec, București, în 1876. Dar ea a fost scrisă cu mult înainte — astfel „Balta-Albă” datează din 1847 și a apărut în *Calendarul Albinei* din Iași, la 1848; iar „O primblare în munți”, scrisă în 1844, a fost publicată, tot în 1844, în revista *Propășirea* din Iași. De curând, în 1939, D-l Prof. Alexandru Marcu a dat, în colecția «Clasicii români comentați», dela *Scrișul Românesc*, din Craiova, o excelentă reeditare, cu note și comentarii, a Prozei lui Alecsandri, ediție căreia îi suntem și noi obligați pentru stabilirea unui text autentic și unele lămuriri.

**Ion Pillat**



## B A L T A - A L B Ă

(1847)

Intr'o sară din luna trecută eram adunați mai mulți prieteni, toți lungiți pe divanuri, după obiceiul oriental și, înarmați de ciubuce mari, carele produceau o atmosferă de fum vrednică de sala *selamlicului* <sup>1)</sup> unui Pașă. Afară ceriul era învălit de nori vineți care se spârgeau deasupra Iașului, cu gând de a-l spăla de glod și de păcate; dar în zădar ei își vărsau sudorile !... Eforia nu încuviințase proiectul lor !

Printre noi se găsia un tânăr zugrav <sup>2)</sup> francez care pentru întâia dată eșise din țara lui spre a face un voiaj în Orient.

— Domnilor, ne zise el, vă mărturisesc cu rușine, că pân'a nu veni în țările d-voastre, nici nu repuneam că se afla în Evropa o Moldavie și o Valahie. Da nu mă plâng nici de cum, de vreme ce, ca un nou Columb <sup>3)</sup> am avut plăcere a descoperi eu însumi aceste frumoase părți ale lumii și a mă încredința că, departe de a fi locuite de antropofagi, ele cuprind în sânul lor o societate foarte plăcută.

— Domnule, răspunse unul din noi, nu te în-

---

1) *turcism*: închinăciunilor și temenelelor.

2) Pictor.

3) Genovezul Cristofor Columb (1451—1506), descoperitorul Americii.

crede așa lesne în descoperirea d-tale, pentru că cine știe dacă pân' în sfârșit nu-i fi pus în frigare și ospătat de sălbaticii acestor țări?

— Domnilor, adăugă străinul râzând, vă înștiințez că de-oiu mai ședea multe zile la masa de la tractirul<sup>1)</sup> d-lui Regensburg, sălbaticii ce-or vroi să mă prefacă în friptură, nu or găsi pe mine decât pelea și oasele. Cu toate aceste, pân'a nu mă face jertfa descoperirii mele, dați-mi voe să vă istorisesc și eu partea cea mai curioasă din călătoria mea.

Plecând din Paris spre a întreprinde un voiaj în Orient, lucru ce, precum știți, s'a făcut astăzi de modă, am agiuns bun sănătos la Viena ; și de aici m'am imbarcat pe un vas de vapor cu gând de a coborî Dunărea pân'în Marea Neagră, făr'a mă opri nicăire.

Cred că nu e nici unul din D-voastră care să nu fi făcut voiajul Dunărei și să nu se fi mirat ca mine de sălbateca frumuseță a malurilor acestui râu între Banat și Serbia. E de prisos dar să vă mai vorbesc de acei munți plini de peșteri adânci și învăliți cu păduri vechi, precum și de Porțile-de-fer și de Turnul Severinului și de rămășițele podului lui Traian.

Voiu mărturisi însă că, cu cât mă depărtam de centrul Evropei și mă apropiam de țările d-voastre, curiositatea mea creștea. În toate părțile vedeam o altă lume pe care nici o visasem. Din toate părțile auziam răsunând pe podul vaporului cuvintele : Valah, Valahia și, în neștiința mea vrednică de veacul de aur, nu înțălegeam ce însemnau acele enigme, pentru că eu eram încredințat că, de la granița nemțască<sup>2)</sup> și până

1) mold. hotel, restaurant

2) Austriacă.

în Marea Neagră, se întindea numai Turcia Europei.

În sfârșit căpitanul, ce vorbea puțin franțuzește, îmi tălmăci că pământul ce se vedea de-a stânga noastră se numea Valahia și că era locuit de un neam de oameni cu totul străini de nația Otomană !... Să vă spun mirarea mea la această descoperire, e peste putință ! Atâta numai voiu mărturisi, că de ași fi avut atunci sub mână pe profesorul meu de geografie, l'ași fi aruncat în Dunăre !

Din ceasul acela mă simții cuprins de un dor nemărginit de știință și hotărâi a studia cu deamăruntul această țară necunoscută mie și acel neam de oameni atât de nou pentru mine. În urmare, țineam neconținut privirile mele pironite pe malul stâng al Dunărei, cu sperare de a zări ceva care să-mi înmulțiască cunoștințele asupra Valahiei ; dar se vede că această provincie vroia să mă pedepsiască, căci ea nu-mi arăta altă de cât șesuri pustii ce se uniau cu ceriul în depărtare.

Din vreme în vreme însă zăriam câte o ființă rătăcită pe acele câmpii fără margini, sau câte o adunătură de bordee coperite cu stuh ; dar nu puteam înțeleg de departe dacă acea ființă era om și dacă acele locuinți primitive informau <sup>1)</sup> un sat. Imi închipuiam deci Valahia ca un soi de pustiu vânturat de cărduri de feare sălbatică și de oameni pribegi ca în sânul Africei... Râdeți, domnilor ? dar bun e Dumnezeu ! m'oiu întâlni eu vr'o dată cu profesorul meu de geografie !

Oprindu-se vaporul la Brăila, mă hotărâi a mă coborî pe uscat și a întrerupe călătoria mea în Orient, pentru a mă rătăci câțeva vreme în câm-

1) Formua, înjghebuu.

piile Valahiei. Nădăjduiam să intru într'o viață nouă și plină de întâmplări originale. Mă pregăteam a'mi apăra zilele împotriva fearelor primejdioase și a cetelor de hoți, ce gândiam că ași întâlni în calea mea. Imi încărcam deci pistoalele și sării din corabie pe pământ, cu gând de a răsturna gios pe cel întâiu Valah ce s'ar înainta spre mine... Nici unul din oamenii adunați pe mal nu mă băgă în samă și în loc de dușmani, mă trezii față 'n față cu Consulul francez din Brăila, carele, cunoscându-mă de compatriot, mă pofti la dânsul acasă.

La Consulat se aflau adunați mai mulți străini care vorbeau cu mare entusiasm de o baltă făcătoare de minuni ce se descoperise în Valahia, de vr'o câțiva ani, și care se numia Balta-Albă.

După zisa acelor prieteni ai domnului Consul, peste zece mii de oameni se găseau acum împrejurul acelei bălți și se lecuiau, văzându-i cu ochii, de tot soiul de patimi. În acel isvor de tămăduire orbii câștigau vederile, surzii auzul, ologii picioarele, bătrânii puterile, ș. c. l.

Cum auzii pomenind de o asemine minune, rugai pe d. Consul să-mi înlesniască vre-un chip de a mă duce îndată la Balta-Albă și peste o giură de ceas un arnăut <sup>1)</sup> intră în salon vestindu-mi că trăsura era gata. Imi luai un sac de drum și mă coborâi iute în uliță.

Când acolo, ce să văd?... În loc de mal-post <sup>2)</sup>, sau de diligență, o cutioară plină de fân, pe patru roți de lemn cu schițele <sup>3)</sup> stricate. Patru cai mici, numai oasele și pelea, pe care erau săpate urme adânci de biciu și un om sălbatic, bărbos, stren-

1) Slujitor albanez.

2) Numele dat, în Occident, serviciului regulat cu diligența.

3) moldovenism pentru: spițele.

teros și înarmat cu un harapnic lung de un stâncin !... Acesta era echipajul meu ! Rămăsei încremenit la o așa ciudată priveliște, dar Consulul ce se coborîse după mine începu a râde și, încredințându-mă că acela era chipul de a călători în Valahia, mă îndemnă a mă sui în căruță.

— N'ai grijă, adăugă el ; cu trăsura aceasta primitivă și cu caii aceștia care seamănă mai mult a niște mâțe postite, îi face un drum de care ți-i aduce aminte cât ai trăi. Ține-te bine însă.

Primii aceste sfaturi ca o glumă din partea compatriotului meu și, clătinând din cap drept semn de îndoială, mă aruncaii în cutie, strigând la poștaș : *Allons !*

De-odată căruța fugi de sub mine ca un șerpe ! ear eu, făcând în aer o tumbă neașteptată, mă trezii pe pavè <sup>1)</sup>. Ce se întâmplase ? nu știu. Atâta numai îmi aduc aminte că, în vreme cât m'am sculat din colb <sup>2)</sup>, amețit și sdruncinat, echipajul meu se făcuse nevăzut.

Consulul își ținea șoldurile de răs și oamini din uliță, care fuseseră față la această întâmplare comică, ziceau hohotind : *Neamțo dracoli* <sup>3)</sup>

Peste zece minute căruța veni înapoi ca să mă iee de a doua oară. Poștașul se sbuciuma de răs pe cal ; ear eu, astfel eram de tulburat, încât mi se părea că și roțile râdeau scârțîind de mine !

Mă urcai în sfârșit de isnoavă <sup>4)</sup> pe cuibul acel de fân ; dar astă dată mă apucaii cu mâinile țapăn de căruță : *Allons !*

1) *mold.* caldarâm. Vine dela „pavet“, în limba franceză.

2) *mold.* praf.

3) Pentru țăranul nostru, „neamț“ era adesea sinonim cu „străin“.

4) Din nou, iarăș.

— *Alon domnule!* strigă postașul și, înțepându-se în scări și chiuind ca un furios și pocnind grozav din harapnic, el porni ca o bombă.

— Ce să vă spun domnilor?... De când sunt nu mi-am închipuit o alergare așa de infernală, un lucru atât de original!

Intr'un nor de colb ce sbura pe fața pământului, caii alergau ca și când ar fi intrat dracul într'înșii; căruța fugia încât nu mai avea vreme să scârție; roțile se alungau, săltând din hopuri în hopuri și asvârlindu-mă în sus ca pe o minge; surugiul țipa, vorbea, pocnia de asurzia câmpii; ear eu... dacă mi-ar fi fost cu puțință să mă las cu mâna de trăsură și s'o bag în buzunarul cu pistoalele, ași fi intrat într'un păcat, negreșit. Un vârtej grozav mă cuprinsese în sânul aceluși șteple-chasse diavolesc; ochii îmi eșiau din cap, crierii mi se clătinau ca o apă într'o garafă, șoldurile mă dureau, dinții îmi clănțeniau, urechile îmi țiuiau; și de câte ori mă văitam la vre un hop mai adânc, de câte ori strigam: *ai, ai* <sup>1)</sup>, postașul îmi răspundea: *hai, hai, domnule!* și bătea caii din nou și chiuia încă mai sălbatic și căruța fugia încă mai iute și eu amețiam încă mai tare.

De-odată cum ne coboram pe o costișă, șău-așul <sup>2)</sup> se poticni; roata de dinainte se isbi de el în repejiune și se sfărmă pe loc; ear căruța, răsturnându-se cu mine și lăsându-mă lat în mijlocul drumului, lângă bietul cal ce-și selintise piciorul, fugi înainte la vale, cu trii cai, cu trii roți și cu postașul aninat ca un scaiu de coama lăturașului <sup>3)</sup>.

1) ah, ah!

2) Calul incalcat de surugiul.

3) Calul înhămat pe de lături.

Această de pe urmă întâmplare mă făcu să blăstăm impresiile de voiaj din Valahia. Două sprăvălituri <sup>1)</sup> într'o zi, fără a socoti tot colbul ce înghițisem, durerile ce câștigasem în tot trupul și mai ales perspectiva ce-mi rămânea de a sta pe gios, singur, în câmpiile acele pustii! Toate aceste împregiurări mă aduseseră într'o astfel de furie, că ași fi mâncat atunci cu mare mulțămire carne de Valah!

Stam în drum lângă nenorocitul șăuaș care gemea la pământ și mă gândiam ce o să mă fac, încotro să-mi îndreptez picioarele? pentru că de giur împregiurul meu nu zăriam altă de cât șesuri goale!... Când mă trezii earăși cu postașul lângă mine. El nu pățise nimic, pentru că, precum v'am spus, se aninase de coama lăturașului când i se poticnise calul.

Cătam la dânsul, întrebându-l prin semne ce avea de gând să facă? Dar el bodogănind din gură ca un urs supărat și apăsându-și căciula pe ochi cu mânie, se descinse de brâu, legă cu el schițele roții celei stricate și o așeză la locul ei; pe urmă, scoțând șaua din spinarea calului celui căzut, o puse pe lăturaș și, mai adăugând vr'o câteva noduri la frânghiile ce slujiau de hamuri, încălecă și-mi făcu sămă să mă sui în căruță.

Ce puteam să fac?... Mă urcai de isnoavă cu capul plecat ca un osândit la moarte ce s'ar sui pe carul ghilotinei <sup>2)</sup> și pornii earăși în fuga mare, de și căruța nu mai avea decât trii roți și giurămate, de și postașul nu mai avea de bătut cu harapnicul decât trii cai, adică, doi înainte și unu la oiște, pe care el era călare. Cât pentru

1) mold. căzături.

2) Carul pe care erau duși osândiții până la ghilotină.



nenorocitul dobitoc ce-și sclintise piciorul, el rămase singur în urma noastră, neavând altă mângâiere de cât cuvintele ce-i zise postașul când se despărți de dânsul, adică *mânca-te-ar lup!*

Soarele acum asfințise și luna împreună cu stelele se arătaseră pe cer, întocmai ca niște privitori pe băncile unui teatru. Mi se părea că toate planetele se uitau cu ochii strălucitori la mine și asistau la episodul voiajului meu, ca la cea mai poznașă comedie de pe fața pământului. Și astfel îmi vuia capul din pricina sdruncinărilor ce suferiam, că mi se părea că aud din vreme în vreme un hohot lung și răsunător deasupra capului meu!

Cu toate aceste, târziu, pe la vr'o zece ceasuri de noapte, am agiuns pe malurile unei bălți late care steclia ca o tabla de argint la razele lunii. Postașul mă întrebă prin sămne unde să mă ducă? Eu, care credeam că *Balta-albă* era numele unui târg, precum Marienbad<sup>1)</sup>, sau Ems<sup>2)</sup>, sau Baden<sup>3)</sup>, îi răspunsei: à *Balta-albă*. Și mărturisesc că în acest răspuns erau cuprinse toate sperările mele: sperarea de a scăpa de salturile mortale ale căruții; sperarea de a mânca un biftec la tractir<sup>4)</sup>; și mai ales dulcea sperare de a mă odihni o noapte întreagă pe un pat elastic, ș. c. l. Uitasem acum că mă găsim într'o parte a lumii în care, cu câteva ceasuri mai înainte, visasem lupte cu sălbatici și cu feare răpitoare.

Încă o fugă bună de cal și am sosit într'un sat alcătuit de bordee coperite cu stuh și coronate de cuiburi de cocostârci. Forma bizară a

1) Localitate de cură termală în Boemia.

2) Localitate de cură termală în Prusia.

3) Localitate de cură termală pe malul Rinului.

4) mold. han, hotel.

acelor locuinți, printre care se înălța o mulțime de cumpene de fântâni, ca niște gâturi de cucoare urieșe; urletul cânilor ce alergau pe sub garduri, ciocănitul berzelor care-și dau capul pe spate la razele lunii și, într'un cuvânt, amestecul acel de umbră și de lumină, care da lucrurilor o privire fantastică, mă făcură să mă cred în altă lume. Când mă trezii însă din acea uimire plăcută, mă văzui singur în mijlocul unei piețe neregulate și plină de schini <sup>1)</sup>. Postașul îmi descărcase bagajul lângă mine și se făcuse nevăzut cu căruța cu tot.

Inchipuiți-vă, domnilor, poziția mea. Străin, într'un colț de pământ necunoscut mie, rătăcit într'un sat unde nu se zăria țipenie de om, încungiurat de vr'o două-zeci de câini care vroiau numai decât să afle ce gust are carnea de francez, neștiind nici limba, nici obiceiurile locului! Inchipuiți-vă toate aceste împregiurări pe capul unui om și mă veți crede lesne dacă v'oiu spune că admirarea poetică ce mă cuprinsese deocamdată, se prefăcu într'o grijă, vară-pri-mară cu spaima.

Fiind însă că țelul meu, viind la Balta-Albă, nu era de a petrece noaptea în conversație sufletească cu stelele, îmi făcui drum cu bățul printre claca de câni ce îmi aținea calea și mă hotărâi a-mi căuta, eu singur, vre-o ospetie. Pornii deci prin sat, țiindu-mi sacul de drum într'o mână și având drept tovarășie un escadron de câni ce-mi arătau dinții lor ascuțiți, ca dovadă de plăcerea ce ar fi avut a-i înfige în mine.

Un ceas întreg am umblat ca o nălucă printre gardurile satului, când sărind peste o vacă cul-

1) mold. spini.

cată în mijlocul uliții, când trezind vre-un cucos adormit care săria spăriet de pe gard pe casă, când împedecându-mă de jugul unui car lăsat în drum, când ferindu-mă de a pica într'o fântână, pentru că am păcatul de a nu vedea prea bine noaptea. Dar în zădar ! nici una din acele case nu avea înfătoșare de tractir ; și după o lungă primblare, rămăsei încredințat că ceea ce căutam nu se afla în Balta-Albă !

*Diable !* ziceam în mine, se vede că sunt osândit a împlini, în astă noapte, rolul lui Acteon <sup>1)</sup> din Mitologie ! Și de ciudă începusem a-mi descărca mânia asupra cânilor ce se obrăzniceau mai mult în privirea persoanei mele, când deodată zării o caleașcă cu șese cai și întovărășită de un călăreț care venia în partea mea.

Abia avui vreme a mă da în lături și echipajul și omul cel călare trecură ca un fulger pe lângă mine, lăsând în văzduh câteva note armonioase de glasuri femești și câteva fragmente de o veselă convorbire ce mă pătrunseră de mirare și de bucurie... Acele cuvinte ce auzisem în trecătul trăsurii erau franceze !

Ah, domnilor ! nu poate cineva să-și închipuiască fericirea ce umple inima unui om rătăcit într'o țară străină, când el aude de-odată limba patriei sale !... Eu am nebunit când am auzit fără veste : *Ah ! C'est charmant ! C'est adorable ! C'est original !* Și, în ecsaltarea mea, am început a alerga după caleașcă, răcnind : *Arretez !*

Echipajul nu se opri, dar cavalerul se întoarse înapoi și, alergând spre mine, strigă : *Qui appelle ?*

— *Un compatriote, îi răspunsei, un français !*

1) Vânătorul Acteon, surprinzând-o pe zeița Diana în vreme ce se scălda, drept pedeapsă a fost schimbat într'un cerb, pe care-l sfâșiară proprii săi câini.

Cavalerul se apropie.

— Ce poștești? mă întrebă el.

— Iubite compatriotule, îi zisei, fiindcă Dumnezeu a bine-voit ca să ne întâlnim în fundul Evropei și într'un pustiu ca acesta, îndreaptă-mă te rog, la vre-un tractir, pentru că de vr'o două ceasuri de când am sosit aici, nu am întâlnit altă zidire însuflețită de cât câinii de care mă vezi încungiurat.

— Domnule, nu am onor a fi compatriotul d-tale și tot odată nu pot să te duc la tractir, după cum dorești, pentru că nu s'a ridicat nici unul pân'acum la Balta-Albă; dar dacă vrei să găzduiești într'o casă țărănească, ca toată lumea, pot să te slujesc.

— Cum nu, domnule? îți voi rămânea prea recunoscător, mai ales că m'am săturat de stele.

Tânărul cavaler puse atunci mâinile la gură în formă de trombă și strigă: *Străjer!* La răcnitul lui câinii lătrară din toate părțile, cocotârcii spărieți ciocăniră în toate cuiburile și un om se ivi de după gard; dar ce om! o matahală naltă, groasă, spătoasă, bărboasă, fioroasă!

Acea nălucă, înarmată cu un ciomag cu care ar fi turtit un buhai <sup>1)</sup>, își scoase căciula dinaintea noastră și ascultă poruncile călărețului cu un aer de supunere, aruncând din vreme în vreme o căutătură sălbatică în partea mea.

Ce vorbiau amândoi împreună? Ce puneau ei la cale pentru mine? Nu știu; dar căutăturile posomorite ale străjeriului deșteptară în inima mea oarecare simțiri de îndoială și mă siliră a băga mâna în buzunarul cu pistoalele.

Peste câteva minute, călărețul îmi zise:

— Domnule, altă casă slobodă nu se află acum

1) mold. taur.

aici de cât bordeiul acestui străjer; mergi cu dânsul și, noapte bună.

După aceste, el se închină zâmbind, răpezi calul în galop și se depărtă în câmpii, fără a-mi da măcar vreme de a-i mulțami.

Eată-mă-s de a doua oară într'o poziție destul de critică; față'n față cu un soiu de urieș îngrozitor care căta la mine, pare că ar fi vroit să mă înghiță dintr'o îmbucătură. Dar nu-mi perdui cumpătul astă-dată, căci făcând două pasuri îndărăt, mă pusei într'o poză teatrală și-l măsurai cu ochii de câteva ori, vroind a-l face să înțăleagă că nu-mi era frică de dânsul. El însă nebăgând în samă pantomina ce făceam, se porni cu mare liniște către casa lui, zicându-mi ca postașul: *Hai domnule!*

— *Hai domnule!* îi răspunsei dârz, și cu un glas pe care căutam a-l face cât se putea mai gros; și mă dusei pe urma lui. Agiunserăm curând la un bordeiu a cărui descriere nu voi face-o pentru că dintâiu, mi-ar fi peste putință și al doilea, fiindcă pentru d-voastră ea ar fi de prisos. Cât în privirea impresiilor ce-mi făcu acea locuință primitivă, vi le pot lesne tălmăci, fiindcă și acum păstrez suvenire proaspete de ele. Și spre dovadă vă rog, domnilor, să priviți sămnul roș care îmi decorează fruntea.

Această impresie am primit-o când am intrat în lăuntru casei străjerului. Ușa fiind prea gios și fruntea mea prea sus, amândouă s'au ciocnit ca două bile pe un biliard, făcând un carambol, care prin efectul său retrograd, m'a trimis să cad în ogradă, cu zece pasuri în urmă.

Amețit de această lovire neașteptată, am intrat șovăind în singura cameră ce alcătuiua apartamentul străjerului și bojbăind prin întuneric, m'am aruncat cu desperare pe singurul pat ce-i

slujia de mobile ; dar îndată am și răcnit așa de tare, încât străjerul a alergat lângă mine, spăriet și cu un tăciune aprins în mână... Imi sfărmasem toate ciolanele din trup, căci patul era de lemn, fără așternut, fără perne, fără nimic !

Străjerul însă, înțelegând pricina văitărilor mele, începu a râde ca un urs și zicând : *Nu-i nimic, nu-i nimic*, aduse din tindă un țol și o cergă pe care le așternu pe scândurile patului. Pe urmă eși din casă adăogând ear : *Neamțo dracoli !* și se depărtă în sat. El îmi făcuse datoria de gazdă ; îmi dase tot ce avea : *casă, pat, așternut și noapte bună !* Ce-mi trebuia mai mult ?

Această de pe urmă gândire și, mai ales, truda ce pățisem toată ziua, mă făcură să mă liniștesc peste câteva minute ; și dar înarmându-mă cu răbdare, stâlcit, flămând, necăjit, îmi așezai sacul de voiaj drept pernă și mă culcai încet, ca și când ași fi fost de sticlă <sup>1)</sup>. Un somn adânc mă și cuprinse îndată și mă prefăcu într'un butuc până a doua zi.

Dimineața, pe la opt ceasuri, mă trezii într'un vuet înfricoșat, într'o harhalae infernală de sunete, de clopote, de cai, de pocnete de bice și de răcnite de oameni ! Ce putea fi acel sgomot?... Casele ardeau ? Sau o bandă de sălbatici dușmani daseră năvală în sat ?

Giumătate spăriet și buimăcit de somn, eșii iute afară, cu pistoalele în mâni ; dar în loc de cele ce gândiam, văzui, plin de mirare, vr'o triizeci de trăsuri de toată forma : briște, brașovence, carete, calește, toate înhamate cu câte patru, șese, sau opt cai și toate îndreptându-se, în fuga mare, cătră o baltă ce sticlia departe la razele soarelui.

1) mold. sticlă.

Acea baltă era isvorul minunilor de care auzisem vorbind la Brăila cu atâta entusiasm ! Mă pornii și eu îndată pe urma trăsurilor, fără a ști lămurit ce făceam, pentru că decând pusesem piciorul pe pământul Valahiei, îmi perdusem de tot șirul ideilor.

Și asta nu trebuie să vă mire, domnilor, dacă vă veți aduce aminte prin câte simțiri deosebite și împotrivoitoare trecusem eu în vreme de câteva ceasuri. Giudecați chiar singuri.

Intru în Valahia ca într'o țară pustie și, deodată, aud vorbind de o societate de zece mii de suflete adunate la niște băi, aproape de Brăila. Această aflare mă silește să-mi schimb ideea și să cred că Valahia ar putea fi o țară mai civilizată, de vreme ce are băi carele trag atâta lume la dânsle. Inșă căruța poștii și întâmplările neplăcute ce întimpin pe drum și în satul de la Balta-Albă, mă fac a mă întoarce earăși la ideea mea cea dintâiu și, în urmare, mă culc cu încredințarea că mă găsesc într'o țară sălbatică. Inchipuți-vă dar ce revoluție s'a făcut în crierii mei, când a doua zi dimineață am văzut o mulțime de calește evropienești pline de figuri evropienești și de toalete evropienești ! Nu puteam crede că eram treaz și mă socotiam a fi față la vre-o fantasmagorie nepricepută ; fantasmagorie cu atât mai curioasă că îmi înfățoșa tot soiul de contrasturi, precum : baloane de Viena cu înhămături necunoscute pe la noi ; pălării de Francia cu șlice orientale ; frace cu anterie ; toalete parisiane cu costumuri străine și originale. Mai adăugiți la aceste pocnitele și răcnitele postașilor, mișcarea a trii-zeci de trăsuri ce se întreceau pe câmp, mulțimea cailor înhămați la dânsle, clopoței ce sunau la gâtul lor și, însfârșit efectul noutății acestor lucruri în ochii unui

străin ; și așa că veți putea lesne închipui expresia comică a figurii mele în fața unui spectacol atât de neașteptat.

Mă pornii precum v'am spus pe urma trăsurilor, cu presimțire de a întâlni în drumul meu alte nouă minuni ; și, în adevăr, acea presimțire nu mă înșelă ; căci lucrurile ce văzui mă aruncară într'o mirare și mai adâncă !

Pe marginea unei bălți late zării deodată un soi de târg ce nu era târg, un soi de bâlcu ce nu era bâlcu ; o adunătură ecstraordinară, o înșirare neregulată de corturi, de căsuțe de scânduri, de vizuini făcute în rogojini, de brașovance, de cai, de boi, de oamini, cari informau <sup>1)</sup> de departe una din priveliștele cele mai originale de pe fața pământului. Lângă o cutie de scânduri, unde bogatul trăgia ciubuc, se clătina de vânt o șatră de țoluri rupte, în care săracul se pârlia la soare. Aproape de aceasta, se ridica o cușcă de rogojini lipită de o brașovancă ce slujia de cameră de culcat. Mai încolo, un car mare, co-perit de un lăicer, figura ca un palat cu două rânduri, căci la rândul de sus, adică în car, sta gră-mădită o femeie cu trii copii, ear la rândul de gios, adică sub car, găzduia bărbatul împreună cu un câne.

Ce să vă spun, domnilor, însfârșit ? Nu cred să fie alt spectacol în lume, care să-mi poată face o impresie mai mare decât acea ce mi-a pricinuit privirea aceluî târg nou, care la cel mai mic vânt era în primejdie de a se preface în ruine. Pe de o parte ticăloșia sa pitorească, pe de altă parte lucsul echipajelor ce alergau pe malul bălții ; acel amestec de toate contrasturile, mă silia să mă cred când într'o insulă din

---

1) Alcătuiau, formau.



Oceania, când într'o capitală a Evropei ; și prin urmare nu știam cu siguranță dacă acele ce videam erau un vis al închipuirii mele sau lucruri în ființă.

Mă înaintam chiar ca o mașină printre toate acele minuni, oprindu-mă câte odată spăriet în fața unor trupuri de oameni, lungite goale pe marginea drumului și mânjite cu glod <sup>1)</sup> din cap pân' în picioare. Mi se părea că acele trupuri, culcate la soare, erau leșuri de morți, dar mă încredințai pe urmă că acei nenorociți erau pă-timași <sup>2)</sup> ce înadins se ungeau cu glodul din baltă ca cu alifia cea mai vindecătoare.

Balta era plină de scăldători și vuia de răcnite și de râsuri. Toți, din toate părțile, bărbați și femei, veneau de se aruncau în apă, la un loc, cu o nepăsare vrednică de timpurile cele mai nevinovate ale lumii și cu o veselie ce mă îndemnă și pe mine a lua o baie. Intrai deci în baltă și mă înaintai cale de vr'o două sute de pași, călcând printr'un glod negru și unsuros, în care mă cufundam până în genunchi la fiește care pas.

Cum mă depărtam de mal, de-odată mă trezii între patru femei, carele întocmai ca niște naiade, erau acoperite numai cu vâlul cristalin al apei !... E de prisos să adaug că mă depărtai iute de ele, rușinat și cerându-le *pardon*.

*Maladroit !* ziceam în mine, se vede că am intrat tocmai în locul de scăldare hotărît pentru secul frumos ! Și apucaii în stânga, cu gând de a eși din hotarele împărăției femești ; dar în curând mă găsii earăși față 'n față cu vr'o trii sirene albe și vesele ce se împroșcau una pe alta

1) *mold.* noroi, nomol.

2) Oameni suferinzi, bolnavi.

cu apă. De isnoavă fugii înapoi rușinat, de isnoavă cerui pardon și apucaii în dreapta, neștiind încotro mă îndreptam, pentru că rășfrângerea soarelui pe suprafața bălții mă orbise de tot.

Impregiurul meu auziam fel de fel de glasuri, unele bărbătești, altele dulci și armonioase care cântau melodii străine pe cuvinte necunoscute mie; și cu cât pășiam înainte, mă întâlneau cu ființi de secul frumos, sau cu ființi de secul nefrumos; și cu cât făceam acele întâlniri apropiete, rămâneam incredințat de starea sălbatică a Valahiei, pentru că numai într'o țară sălbatică puteam videa acel amestec nevinovat de secșuri.

Dar în vreme ce mă adânciam atât în baltă cât și în gânduri, rămăseii de-odată încremenit pe loc, căci auzii lângă mine o convorbire franceză!

Trii tineri, ce zării aproape, vorbiau împreună; unul purtând o cealmă <sup>1)</sup> de glod pe cap, altul având o mască earăși de glod pe obraz și al triilea făcându-și pe pept o giletcă tot de glod.

— Aflat-ați, zise unul, cele de pe urmă minuni ale bălții?... O damă de la Moldova, care de doi ani nu se putea sluji nici de cum de mâna sa cea dreaptă, după ce a luat vr'o trii zeci de băi, a făcut astăzi cruce cu însăși mâna de care pătimia. Asemine, doi surzi au câștigat auzul și un ficior <sup>2)</sup> al meu, ce era plin de răni peste tot trupul, s'a vindecat de ispravă prin întrebuițarea glodului acestei bălți!

— Nu e de mirare, răspunse altul, căci balta în care ne gășim este adevăratul isvor al tămă-

1) *turc.* turban.

2) *mold.* copil, fiu.

duirei... Dar nu știți ce întâlnire curioasă am făcut astă noapte în satul Baltă-Albă, după ce m'am despărțit de voi? Cum treceam călare prin sat, aud de-odată strigând : *Arretez, arretez !* și zăresc un om alergând în partea mea. Ce era ? Un biet străin, un francez, carele sosise de un ceas acolo și care de un ceas se primbla pe uliți încungiurat de o clae de câni, căutând un tractir.

La aceste cuvinte ale tânărului, mă apropiai de dânsul plin de bucurie și-i zisei, apucându-l de mână :

— Eu sunt, domnul meu, acel străin de care ți-a fost milă astă noapte și sunt recunoscător soartei că te întâlnesc a doua oară, pentru ca să-ți mulțănesc !

Nu am trebuință, domnilor, să vă mai adaug că acei trii tineri mă primiră îndată în societatea lor și că prin manierele lor plăcute mă siliră a mă crede în Valahia earăși ca într'o țară civilisată.

Eșind din baltă tuspatru, ne duserăm să vișităm cu deamăruntul curioșitățile așezate dealungul malului și, în vreme ce treceam pe dinaintea lor, unul din tovarăși mi le tălmăcia, râzând :

— Eată, domnule, zicea el, o lume nouă, vrednică de a deștepta închipuirea d-tale de artist. Eată un târg de câteva mii de suflete, un târg ce s'a înființat în câteva zile și care peste câteva săptămâni se va șterge de pe fața pământului, întocmai ca Babilonia <sup>1)</sup>, ca Niniva <sup>2)</sup> ș. c. l.; un târg în care nici o taină casnică nu se poate ascunde, din pricina lipsei zidurilor, a ușilor și a ferestrelor ; un târg în sfârșit

1) Babilon, pe Euftrat, centrul civilizației caldeene, unul din cele mai celebre orașe din Orientul asiatic.

2) Capitala Impărăției asiriene, pe Tigru.

cu totul necunoscut Evropei, dar în care civilizația ei este reprezentată prin magaziile de scânduri a două marșande <sup>1)</sup> de mode! Eată o lume ce în ochii d-tale pare a fi sălbatică, dar care are soiul ei de civilizație deosebită. Aici ne găsim în împărăția contrasturilor celor mai originale; aici lueșul și sărăcia, durerea și veselie, ideile nouă și ideile vechi, costumele Evropei și costumele românești, toate sunt unite la un loc, sunt mestecate la un loc și produc un efect neînchipuit atât ochilor cât și minții; aici...

— Aici, adăugă altul, privirea se îndestulează, dar stomahul rămâne deșert! Haideți mai bine aiurea să ședem la masă.

Indată ne suirăm într'o droșcă cu șese cai și în curând agiușerăm în satul Balta-Albă, la o casă țărănească. Odaea în care intrarăm era tot așa de mică și de bine mobilată ca aceea a străjerului meu.

— Domnilor, zise răsând stăpânul vremelnic al acelei case, vă poftesc să fiți cu cea mai mare luare aminte în privirea mobilelor și a oglinzilor ce acopăr păreții... Cu astă condiție vă poftesc la masă!

Și zicând aceste, el întinse gios la pământ o rogojină, puse în mijloc o măsuță rotundă cu picioarele scurte, aruncă pe dânsa patru șervete și patru linguri de lemn și ne îndemnă pe toți să ne așezăm turcește împregiurul mesii. Pe urmă bătu în palme și trii slugi intrară aducând, unul o tablă cu pâne albă, al doile un cașton cu borș, ear al triile câteva butelci <sup>2)</sup> de Bordeaux.

— Domnilor, ne zise ear tânărul ce ne ospăta,

1) fr. *marchande*, vânzătoare.

2) mold. sticle.

fiind că paharele sunt de prisos în satul acesta, fiecare din noi să se înarmeze de o butelcă și să facă cu ea ce va socoti de cuviință, spre a-și stinge setea.

Noi urmarăm îndată sfatul acesta și ne puserăm a mânca din castron, cu o frăție orientală vrednică de foamea noastră. După borș, feciorii <sup>1)</sup> aduseră alte bucate care îmi plăcură mult, de și îmi erau cu totul necunoscute.

Nu voi uita niciodată acea masă originală și poziția noastră la pământ și veselia ce a domnit între noi până la sfârșit și răcnitele țiganilor lăutari ce cântau la ușa și entuziasmul cu care tovarășii mei au purtat un toast Franciei și danțurile naționale ce au giucat ei și dărnicia lor cătră lăutari și luptele în glumă ce s'au iscat între noi după masă și care au ținut până la cinci ceasuri.

În spre sară ne duserăm călări earăși pe malul bălții, cu gând de a face o primblare cu *Vaporul*! Înțelegeți prea bine, domnilor, că ideea unui vapor pe Balta-Albă era în stare să-mi aducă o mirare nemărginită; dar când zării mașina ce purta un nume atât de falnic, începui a râde ca un nebun. Vaporul Bălții-Albe era o plută de grinzi, având un cort mare drept coperiș și două roți mici de moară aninate pe laturile ei. Acele roți care îi meritaseră numele de vapor, erau învărtite în apă de patru oameni și, prin mișcarea lor, purtau încet pluta pomenită pe fața bălții.

Ne suirăm pe dânsa vr'o trii-zeci de persoane, dame și cavaleri, precum și o bandă de lăutari țigani și până pe la opt ceasuri de sară, făcuserăm o primblare sentimentală sub razele lunii ce

1) Servitorii.

se ridicase în cer. Damele se cam temeau de furtuni și alte întâmplări ale navigărei, dar cavalerii care stau pe lângă dumnealor le făcură giurământ de a le scăpa în not din ori ce pri-mejdie ; și așa ne întorserăm la mal teferi, voioși și gata de a merge la balul ce se da în satul Balta-Albă.

Acel bal, care era menit a-mi răsturna toate ideile mele asupra stării sălbatice a Valahiei, mă aduse într'o încântare neașteptată ! Peste două sute de persoane adunate într'o sală mare ce purta nume de Casino, alcătuiău o societate cu totul evropienească atât prin toaletele lor plăcute, cât și prin a lor maniere civilisate. Vă las dar să gândeți, domnilor, ce impresie îmi făcu acea adunare, mie care eram încă asurzit de strigările furioase ale postașului din Brăila, mie care eram încă stâlcit de patul casei străjerului, mie în sfârșit care asistasem la scenele din târgul așezat pe malul bălții ! Dar mai cu samă, când făcui cunoștință cu câteva dame românce tinere și frumoase și când le auzii pe toate vorbind limba franceză întocmai ca niște parisiane, credeți-mă că mă socotii în palatul încântat <sup>1)</sup> al unui vrăjitor.

Ochii damelor, atât de fermecători, zâmbetele lor grațioase, glasurile lor dulci, taliile lor bine făcute și care se mișcau repede în figurile contradanțului, sau treceau ca fantasme albe în vârtejul valțului ; acel amestec de flori, de toalete scumpe, de lumine și de musică, mă îmbătaseră atât de mult, încât uitasem de tot că mă aflam în fundul Evropei, pe marginea Orientului. Și când se sfârși balul și când eșii din sală și mă găsii earăși într'un câmp pustiu, nu mă putui

1) *ital. incantato*, vrăjit.

opri de a zice cu cea mai adâncă încredințare : *Décidément*, Valahia este o țară plină de minuni ! una din țările care sunt descrise în Halima ! <sup>1)</sup>.

După vr'o două ceasuri, îmi luai adio de la prietenii mei de baltă și mă pornii spre Galați într'o brișcă jidovească, cu gând de a mă sui în vaporul Țarigradului <sup>2)</sup>. Lăsai satul în urma mea și mă afundai în câmpii, după ce întâlneai în cale-mi vr'o două companii <sup>3)</sup> de cavaleri și de dame ce se primblau cu lăutari pe lună.

Eată, domnilor, istoria voiajului meu la Balta-Albă. În 24 de ceasuri am văzut atâte lucruri nepotrivite, atâte contrasturi originale, că nu știu nici acum dacă Valahia este o parte a lumii civilisate, sau de este o provincie sălbatică ! Dumneavoastră, domnilor, care mă încredințați că nu-i nici o deosebire între Valahia și Moldova, puteți să-mi tălmăciți acest problem.



1) Celebra culegere de povestiri arabe (sec. XIV), tradusă prima oară în limba franceză la 1704.

2) Slav. Orașul împărătesc ; Constantinopol, Istanbul.

3) fr. *compagnie*, adunare, tovărășie.

## O PRIMBLARE PRIN MUNȚI

(1844)

De mult doriaam a videa portretul lui Alecsandru Vodă Lăpușneanul <sup>1)</sup> și aflând că se găsia la monăstirea Pângărați <sup>2)</sup>, mă hotărîi a face o primblare păn'acolo. Mă pornii deci într'o amează de la Piatra <sup>3)</sup>, întovărășit de doi tineri poeți și de un tânăr giudecător, care având norocire de a nu fi cât de puțin poet, se îngriji de viitor și luă cu el doi harbuji groși ca cei de Bender <sup>4)</sup> și o pungă mare plină de tutun. Aceste provisii ne părură cam dișănțate pentru o primblare de două ceasuri; însă urma ne încredință că, în privirea mulțămirilor trupești, e mult mai priitor de a fi cine-va giudecător decât amorezul Muzelor.

Ne pornirăm pe la sfințitul soarelui, plini de veselie și de sperare și, grămădiți ca vai de noi! într'o brișcă de Brașov, care, urmând obiceiul surorilor sale numite brașovence, ne scutura ca pe niște saci de nuci; dar ce ne păsa nouă! Lumea întreagă atunci era a noastră! cerul era atât de limpede și de albastru, priveliștea în toate părțile se arăta atât de veselă și măreață, toată firea ne zâmbia cu un farmec atât de dulce!

1) Domnul Moldovei (1552—1561, 1564—1568).

2) Mănăstire transformată în penitenciar, de pe lângă Ceahlău.

3) Piatra-Neamț.

4) Tighina.



Ce ne păsa nouă !... In ceasul acela nime dintre noi nu și-ar fi dat locul său nici măcar pe un tron, pentru că de și struncinăturile briștei se înmulția cu cât ea se înainta pe petrișul drumului de pe malul Bistriței, cu atât creștea și mulțămirea noastră.

Convorbirea noastră se putea asemăna fără greșeală cu un sabăș jidovesc : toți vorbiam deodată făr'a mai aștepta răspuns și toți ne porniam de la olaltă la răs ca niște nebuni, unul într'o notă scârțâitoare, altul cu un ton de basse-taille <sup>1)</sup>, un al treilea imitând ruladele oare-cării demosele vădane ce are obiceiul a cânta prin adunări. Românii ce întâlneau, sta în drum și se uita la noi făcându-și cruce, ear unii luând pildă fără voie, trântia niște hohote de se răsună câmpul. Acest lucru îmi aduse aminte de un provincial cu frica lui Dumnezeu, carele fiind întrebat la teatru de ce râdea mai tare de cât toți, de vreme ce nu înțelegea nimic, el răspunse cu nevinovăție că râde de râsul celorlalți și mai ales pentru că plătise zece lei.

Cu toate aceste, fiindcă tot lucrul în lume trebuie să aibă un sfârșit, convorbirea noastră atât de ferbinte începu a slăbi și se prefăcu încet-încet într'un quatuor musical, vrednic de a încânta urechile îngerești, dacă nu ar fi avut o deplină asemănare cu un concert drăcesc. Unul din noi suspină cu duioșie o bucată dintr'o simfonie a lui Mozart <sup>2)</sup>, altul, mai tare la suflet, îi răspundea prin vestitul și voinicescul cântec al lui Bujor : *Frunză verde de negară*; al triile șuera ca o mierlă un valț șfăbesc și al patrulea striga în gura mare horul dracilor din opera

1) *fr. basse-taille* : voce între bariton și bas.

2) Compozitor austriac (1756—1791), cunoscut mai ales prin operile sale „Nunta lui Figaro” și „Don Juan”.

*Robert diavolul* <sup>1)</sup>. Această armonie, alcătuită din atâtea armonii deosăbite, înforma <sup>2)</sup> un soi de dihanie musicală, vrednică de însemnat în analele cacofoniei.

Din vorbă în vorbă, din hohot în hohot și din cântec în cântec, ne trezirăm de-odată în mijlocul Bistriții. Atunci, ca și când o putere nevăzută ne-ar fi strâns de gât, glasurile noastre se sfârșiră și se făcu între noi o adâncă tăcere. Câteva fețe schimba fețe, căci Bistrița clocotea împrejurul nostru, pare că ar fi dorit a ne trimite în fundul ei ca să ne sfârșim concertul; valurile se isbia cu o repeziciune turbată asupra roților și clătina trăsura ca cu o mână de urieș! Fiește care din noi se cumpenia în toate chipurile, pentru ca să nu se prăvale brișca, mai ales că malul era cam departe și bolovanii din fundul apei cam mari. Cu cât însă ne înaintam, valurile se suia, roțile luneca pe pietre, caii se spăria, vezeteul îndesa cu țipetele și cu biciul și Bistrița se suia mereu! Eară noi... noi nici cântam, nici râdeam. Știu însă că atunci am fi schimbat cu bucurie locurile noastre pe tronuri.

Eată-ne pe mal dincolo: slavă Domnului! am scăpat; pare că ne răsufлам mai lesne. Ne oprim puțin ca să se răsufle și caii și să ne aprindem țigările. Următoarea convorbire naște între noi:

- Măi, măi, grozavă'i Bistrița!
- Răpide apă!
- Frică v'a fost?
- Dar pare că erați schimbați la față.
- N'ai văzut bine.

---

1) „Robert le Diable”, opera compozitorului german G. Meyerbeer (1791—1864), autorul „Hughenoților”.

2) Alcătuia, forma.

Pas de nu te încrede după aceasta că graiul a fost dat omului ca să-și răstălmăciască gândul !

Ne pornirăm peste un sfert, aruncând câte o căutătură posomorită locului pe unde trecusem și agiunserăm în curând la alt vad mai mic : însă în tot drumul acesta, ce se întinde pe malul drept al Bistriții și care trece prin satul numit Vaduri, ne-am arătat mult mai cumiști în faptă și în vorbă. Fiește-care vorbea pe rând, povestind câte o întâmplare tristă sau grozavă, în care apa giuca rolul însămnat. Câte încări am știut, toate s'au istorisit cu un talent deosebit, mai ales că suvenirul Bistriții era încă viu.

Acel al doilea vad l-am trecut cu o nepăsare eroică, fiind că acum ne deprinsesem cu primejdiile. Omul se deprinde cu toate lucrurile în lume. Cei mai vestiți eroi au simțit un ce, care samănă cu frica la cele întâi bătălii ; în urmăre ni se poate erta neliniștea care ne-au cuprins la cea întâi luptă a noastră cu o apă atât de înșelătoare, ca Bistrița ; mai ales că acea mică turburare nu ne-au oprit nici de cum de a admira mai târziu frumosul și mărețul apus a soarelui. Un entusiasm poetic ne-a pătruns pe toți, până și pe giudecător ; căci privești era vrednică de a încânta sufletele cele mai adormite și vrăjmașii cei mai aprigi a naturei. În dreapta noastră un lanț de munți printre care *Scăricica* se înălța cu mândrie ; în stânga alt lanț de dealuri îmbrăcate cu tufani sălbatici ; în urmă-ne, ca o prăjină depărtată, *Petricica*, ce pare că păzește târgul Petrei culcat la picioarele ei ; în fața noastră un amfiteatru de alți munți acoperiți cu brazi nalți, care se zugrăvia ca o armie <sup>1)</sup> în-

1) Oștire.

treagă pe ceriul înflăcărat de razele cele de pe urmă ale soarelui. Din toate părțile tot înălțimi adevărate, care te fac și mai mic de cât ești și la care trebuie să te uiți cu capul gol pentru că-ți cade căciula dela sineși. Cum să nu se mire cine-va ! cum să nu i se aprinză închipuirea !

Noi, în ciuda celor ce se fac că nimic în lume nu poate fi destul de frumos pentru ei, noi, zic, am găsit o mare mulțămire la privirea acelor locuri mărețe și, negreșit, am fi strigat : *mari sunt minunile tale Doamne !* dacă nu ne-am fi adus aminte tocmai atunci de un străin care, văzând șlicul <sup>1)</sup> unui logofăt mare <sup>2)</sup>, au zis tot acele cuvinte.

Acum amurgise mai de tot, caii obosiseră și noi începurăm a simți oare care dureri prin șolduri, când sosirăm la Pângărați <sup>3)</sup>. Precuviosul egumen aceștii vechi monăstiri, om verde de trup și de suflet, ne primi cu o bucurie și cu o bună-tate ce îi câștigară îndată dragostea și respectul nostru. De-abia ne așezaserăm în casă pe un pat lung și îndată ni se înfățișă un frate purtând o tablă <sup>4)</sup> încărcată de chisele cu dulceți și de pahare cu apă rece. Atunci, tus patru am-zis într'un glas : Binecuvântat să fie în toate veacurile acel om înțelept care a introdus în țara noastră un obicei atât de dulce și răcoritor ! Dulcețile, cafeaoa (în felegene <sup>5)</sup> și ciubueul

1) *Ișlicul*, tichie, făcând parte din costumul boeresc.

2) Sfetnicul de căpetenie al Domnului.

3) „Această monăstire a fost zidită de Domnul Alecsandru Lăpușneanul spre prăznuirea hramului Sf. mare mucenic Dimitrie isvoritorul de mir (Anul 1564—1569). Se zice că pe locul acela trăia un pustnic cuvios și că după sfătuirea lui ar fi zidit Lăpușneanul monăstirea Pângărați, pe care totdeodată a și înzestrat-o cu multă avere și moșii ; ear pe pustnic l'a făcut egumen, acolo pe toată viața". (Nota lui V. Alecsandri).

4) *mold.* tavă.

5) Ceșcuțe fără toartă.

turesc alcătuesc o triime nedespărțită, care în toate întâmplările vieții aduce mulțămire trupului și mângăiere sufletului!

După ce sfârșirăm cu toată pompa cuvenită ceremonia numitei treimi, ne aduserăm aminte de țalul primblării noastre și îndată am rugat pe Sf. Sa egumenul să ne arăte portretul lui Alecsandru Vodă Lăpușneanul.

— Acea icoană, ne răspunse Sf. Sa, a fost ridicată de aici și dusă la monăstirea Slatina <sup>1)</sup>, ce este zidită tot de acel Domn.

Cuvintele acestea îmi pricinuiră o tulburare în-  
toemai ca și când mi-ar fi picat pe cap vre-un fes  
din cele patru care împodobesc turnurile Mitro-  
poliei! Vruî să vorbesc, în zădar!... glasul mi  
se tăiese. După atâte osteneli și primejdii, să-mi  
văd de-odată toată dorința nimicită! Nu, nu-mi  
rămânea alta de făcut de cât să... es în cerdac ca  
să mă răcoresc.

Ceriul era senin; câteva stele lucia de-asupra  
bisericii și unele se ivia printre copacii ce aco-  
perea vârfurile munților. O tăcere înfricoșată  
domnia în toată monăstirea și numai din vreme  
în vreme se auzia în vale urletul unui câne din  
sat, sau țipetele spărioase a unei bufnițe ascunse  
în răsipuri. Mă pusei pe gânduri: Câte idei  
triste și vesele trecură în câte-va minute prin  
minte-mi! Câte năluce se arătară ochilor mei  
și se perdură în întunericul depărtării!...

Tovarășii mei veniră după mine în cerdac; vi-  
sul ce mă îngâna se șterse și ne duserăm cu toții  
să vizităm chiliile călugărilor.

Ne îndreptarăm prin întuneric spre o fereastră  
deabie luminată, ce se zăria în jurul chiliilor de

1) Mănăstire moldovenească, în părțile Fălticenilor, înăl-  
țată în 1559 de Alecsandru Lăpușneanu, îngropat acolo,  
alături de fiica sa Teofana.

lemn ; cu cât însă ne apropiam de ea, ni se părea că auziam un soiu de gemet slab, care se prefăcu la urmă într'o psalmodie tristă și monotonă. Aprinși de curiozitate, ne acățarăm ca mâțele pe o scară ce se îndoia scârțiind sub picioarele noastre și ne găsirăm de-odată cu toții înșirați pe un dulap <sup>1)</sup> îngust ce slujia de cerdac pe dinaintea acelor chilii. Poziția noastră era cu atât mai ciudată că trebuia să călcăm prin întuneric, lipindu-ne cu mâinile și cu trupul de zid, fără a ști unde punem piciorul ; și dacă perdeam cât de puțin cumpăneala, negreșit că am fi făcut gios un *salto mortale* foarte vătămător capetelor noastre ; în sfârșit, gășind o ușă deschisă lângă noi, am dat năvală în lăuntru, fără a mai zice după obicei : *blagoslovește părinte*.

Călugărul ce ședea în acea chilie era un om ca de șei-zeci de ani, cu barba albă și lungă până la brâu ; el ținea într'o mână o psaltichie veche și afumată și în cealaltă o păreche de metanii de lână neagră. Fața lui brăzduită de vreme și de patimi <sup>2)</sup>, vădia în el un suflet ce au fost tulburat de dureri ; însă în toată persoana lui era zugrăvită o sfințenie măreață ce îi da un aer de profet.

Un pat de scânduri acoperit cu o cergă roasă, un scaun cu trii picioare și o masă pe care se vedea o cruce săpată de lemn, două prescuri și un ceaslov, alcătuia tot mobilierul acelei chilii luminate de razele unui mic jaratic și a unei mici lumânări de ceară galbână. Inșă lucrul cel mai curios de înșămnat în acel simplu locaș, era un pistol vechiu și ruginit, ce sta spânzurat la părete de-asupra patului. Il luai în mână, mă uitai

1) O scândură groasă.

2) Suferințe.

la el cu mirare și nu mă putui opri de a râde, întrebând pe călugăr dacă țânea acea armă pentru tâlhari. Călugărul se posomorî și îmi răspunse cu glasul schimbat :

— Ba nu, fiule, nu-l țân pentru tâlhari, pentru că tâlharii n'au ce căuta la mine ; dar îl păstrez cu un lucru ce au pricinuit toată nenorocirea vieții mele !

Auzind aceste cuvinte, ne-am apropiat toți de călugăr. El își lăsase capul pe pept și două lacrimi îi curgea pe obraz. L'am rugat să ne tâlmăcească vorbele lui și el, după o scurtă tăcere, își scutură capul ca să alunge ideile triste și zise :

— „Acum or fi mai douăzeci și doi de ani, pe vremea când au intrat Turcii în Moldova ca să dea goană volintirilor <sup>1)</sup>, eu eram vânător pe munte și pot zice fără fală că în tot ocolul Bistriței nu se găsea alt Român mai verde și alt chitaș <sup>2)</sup> mai sigur decât mine. Atunci să mă fi văzut când mă iviam pe vârful unui munte cu pletele'n vânt, cu peptul gol, cu fața rumenă și cu durda <sup>3)</sup> pe umere ! Toți care mă cunoștea nu mă chema altfel decât Păunașul codrilor, voinicul voinicilor. Atunci să mă fi văzut când dam de urma unui cerb, sau a unui urs, cum săriam din stâncă în stâncă, pe la guri de prăpăstii adânci ; cum intram singur, fără frică, în vizuina fearelor sălbatice. Acum însă nu sunt de nimica ; capul mi s'a făcut alb, puterile mi-au slăbit și aștept moartea din zi în zi, din ceas în ceas. Facăse'n voia Domnului !” Călugărul își făcu cruce. „La 1821 eu mă însurasem și trăiam mulțumit de soarta mea. Nevasta-mi era cea mai frumoasă

1) Voluntarii revoluționarului eterist Ipsilante (1821).

2) mold. țintaș.

3) Pușcă scurtă.

femeie de la munte; pare că o văd încă, după atâta amar de ani, cu părul ei negru ca pana corbului și lung până la călcâie, cu ochii săi mari și veseli, cu fața ei albă, cu trupul său nalt și mlădios. Sărmana Elenuță, sărmana Elenuță !... cum îi râdea ochii când mă zăria pe deal, întorcându-mă acasă cu vânatul de-a umere ! cum alerga ea degrabă înainte-mi ca o paseră voioasă ! cât îmi creștea mie inima'n pept, auzind glasul ei ! Dumnezeu s'o erte, căci bune zile am petrecut cât am trăit cu dânsa".

Călugărul, zicând aceste, ținti ochii în jos și stătu puțin afundat în gânduri; tot trupul lui părea împetrit; numai buzele i se mișca și, din vreme în vreme, pronunța cu glas slab: „Bune zile, bune zile!" În sfârșit el se trezi și sări deodată pe picioare, tulburat, aprins; părul i se sburlise pe cap, mâinile-i tremura, mușchii obrazului i se încordaseră.

— „Intr'o zi, răcni călugărul, eată că mă întorc acasă dela vânat și găsesc casa pustie; caut, strig nevasta... nime; es afară, mă duc la vecini să-i întreb; casele lor ca și a mea era părăsite. Alerg ca un nebun în toate părțile, chiui prin munte... muntele singur îmi răspunde. În sfârșit dau peste un biet cioban care îmi spune că pe la ameză au trecut prin sat o mână de Turci. Atunci inima m'a povățuit, mă arunc turbat pe urma cailor, ajung într'o dumbravă pe malul Bistriței și de-odată aud răcnitele nevestei mele. Sărmana se sbătea cu desnădăjduire în brațele unui turc nelegiuit !... Intr'o clipă, fără a ști ce fac, slobod pușca și văd păgânul svârcolindu-se în sânge. Ceilalți trii tovarăși ai lui sar la iata-gane, dar nu le dau vreme, ci mă isbesc între ei ca un leu turbat și fac proașcă cu stratul puștii. Pe care-l ajungeam, era mort ! Pare că-i văd tus-



patru lungiți la pământ, unul cu fălcile strămutate, altul cu capul sfărâmat ! Mă uitam la ei cu o mulțămire crudă, râdeam ca un nebun și strigam în gura mare : Am ucis păgânii !... Dar mă înșelam ; toți nu muriseră ; unul din ei era numai amețit”.

„Trei zile după acea întâmplare, mă găsiam cu nevasta în căsuța mea. Afară era un întuneric de nu-ți puteai zări mâna ; nici o stea nu strălucia pe cer și bătea un vânt rece, care șuera printre crăpăturile ușii. Elenuța era îngrijată și, din vreme în vreme, își făcea cruce. Eu însumi mă simțiam neliniștit, căci o presimțire uricioasă mă tulbura. De-odată auzii în depărtare urletul unui lup și nechezirea spărietă a unui cal. Luai degrabă pușca și vrui să es, însă Elenuța mă opri, zicându-mi : „Nu te duce, bărbate, nu te duce că-mi vestește inima a rău ; nu mă lăsa singură”. Dar eu n’am ascultat-o și am eșit. Ah ! blestemat să fie ceasul în care am trecut pragul ușii ! căci de șideam acasă nu mi s’ar fi întâmplat ceea ce vă povestesc eu acum !”.

„Două ceasuri am alergat pe câmpii după glasul lupului, cu dorința de a-l găsi ; dar cu cât mergeam spre dânsul, el se depărta ; însfârșit negăsindu-l, m’am întors spre casă. Ușa era deschisă și în lăuntru se auzea un vaet slab ca de om care moare. Intru și văd pe biata nevestă lungită gios la pământ, plină de sânge, și dându-și duhul”.

„Atunci durerea m’au turburat, disperarea m’au făcut nebun și nu-mi aduc altă aminte din ceasul acela, decât cuvintele cele de pe urmă a Elenuței : „De ce nu ai șezut cu mine, Gheorghii ?” îmi zicea sărmana, „că poate acum eu n’ăși muri. Bine îți spuneam că inima-mi prevestia de rău !... Cum te-ai dus, peste puțin au intrat aici unul

din acei patru Turci pe cari i-ai ucis, când m'ai scăpat, s'au uitat la mine cu ochi de feară și, fără milă, au tras cu pistolul în mine. Ah ! Gheorghii, de ce nu m'ai ascultat ? Acum vezi că-mi dau sufletul. Rămâi sănătos, dragul meu ; nu uita pe Elenuța”.

Călugărul plângea și se bocia ca un copil, povestindu-ne moartea femeii lui ; ear după ce se liniști puțin, luă în mână pistolul ce ne mirase atât de mult și urmă așa :

— „Lângă trupul Elenuții am găsit pistolul acesta ; el au răpit viața nevestii mele, el mi-au răpit norocirea mea ! Eată de ce îl păstrez, ear nu pentru tâlhari !”.

Sfârșind, bătrânul eși iute din chilie ; pasurile lui se auziră sunând pe lespezile din ogradă și se perdură în depărtare. Am aflat a doua zi că el au petrecut noaptea rătăcind ca o nălucă pe malurile Bistriții.

Ne întoarserăm mânăniți și pe gânduri la arhondaric <sup>1)</sup>, unde aștepta o masă vrednică de a îndestula niște stomahuri de poeți și de giudecători carele, de când e lumea, sunt cunoscute de flămânde și lacome ; și fiind că din nenorocire materialismul înnădușă foarte des idealismul, priveliștea acelei mese ne-au împrăștiat îndată ideile triste și-au trezit în noi oare-care gândilire stomahică, ce avea multă asămănare cu foamea. Ne-am pus deci boerește împregiur, am ospătat frumos și, fără a mai prelungi cu vorba, ne-am dus la culcat ca niște creștini ce aveam de gând a ne scula dimineată spre a ne întoarce la Piatra. Somnul însă nu vine lesne la patru tineri când ei sunt culcați într'o singură cameră ; căci afară de glumele vesele și de nebuniile ce au

1) Odaia rezervată oaspeților, la mânăstire.

de făcut între ei până a nu stânge lumânarea, adeseori ceasurile lor trec rapide în povestiri de întâmplări interesante.

— Boieri d-voastră, zise giudecătorul, de vreme ce ne-am pus pe povestit, am să vă spun și eu o anecdotă giudecătorească foarte curioasă : Logofeția Dreptății <sup>1)</sup> în pricina Căminariului <sup>2)</sup>.

— Destul, destul ! strigarăm cu toții : și lumânarea se stinse în ciuda giudecătorului.

Deabia puseserăm capetele pe perne, deabia începuse somnul a ne fura și eată că unul din noi se scoală iute, strigă cât poate să ne trezim, a-leargă prin cameră, aprinde lumânările, face în sfârșit o svoană atât de mare, încât cu toții sărim din paturi, socotind că s'a aprins monăstirea, sau că ne calcă tâlharii.

— Ce este ? îl întrebăm.

El însă cu o față liniștită ne poștește foarte serios să ne aprindem ciubucele și să ne așezăm grecește pe divan. Fiește care din noi, giumătate spăriet, giumătate răzând, urmează după poftirea lui ; toți ne punem în rând ca niște boeri divaniști și tulburătoriul atunci, luînd un aer de Mirabeau <sup>3)</sup>, ne zice :

— Boeri dumneavoastră, trebuie să vă mărturisesc că ori ce întreprindere neîmplinită din partea unui om, mi s'a părut cea mai vie dovadă de slăbiciunea caracterului său ; în urmare noi patru, care ne-am pus viața în primejdie pentru ca să videm portretul Domnului Alecsandru Lăpușneanul, suntem amenințați de a fi cuprinși în categoria mai sus pomenitului, adică a omului fără caracter, de vreme ce proiectul nostru a

1) Cea mai înaltă instanță judecătorească.

2) Cel însărcinat cu dajdia băuturilor.

3) Honoré-Gabriel Mirabeau (1749—1791), unul din cei mai mari oratori ai Revoluției Franceze.

pical în apă, sau mai bine zicând, au rămas baltă. De datoria noastră este dar a face toate chipurile spre a scăpa de o astfel de rușine; și eu vă propun, cinstiți boeri, să întreprindem o faptă mult mai îndrăsneată de cât cea dintâi, adică, să ne hotărîm a merge la Ceahlău spre a ne acăța de vârful lui. Acolo, fie-care va fi liber a improvisa fel de fel de ode, elegii, sau alte asemenea parascovenii și bocituri poetice și pe urmă va putea întrebuița tot acea libertate spre a se da de-a rōstogulul până în vale, pentru deplina sa încredințare că pământul are o mare atragere asupra atomelor și că e mult mai lesne a cădea de cât a se înălța... Cine din d-voastră primește propunerea mea, să ridice mâna”.

Opt mâni de-odată s'au ridicat în aer și o salvă de bateri în palme au adevărit primirea noastră. După această seanță <sup>1)</sup> parlamentară, toți ne-am dus la culcat și pân'a doua zi ne-am îngânat cu o mulțime de visuri ciudate. Lucru de însemnat. Toți am visat apa Bistriții!

Când se revărsa zorile, noi ne și luaserăm ziua-bună de la Sf. Sa egumenul ce ne ospătase atât de bine și ne acățam voioși pe cărarea îngustă care suie dealul Grohotișului. Trăsura noastră se auzia duruind în fundul vlei pe pietrișul pâraelor și pocnitele biciului vezeteului răsuna din stâncă în stâncă, din deal în deal, din codru în codru, ca niște împușcături de pistoale. Noi însă ne suiam mereu cu ciubucele de-a umere, strigând, răsând, chiuind prin codru, pocnind în frunze, plecând crengile aluniișilor, făcând toate nebuniile ce ne trecea prin cap, fără a ne îngriji de prăpăstiile grozave pe lângă care șerpuia cărărușa. Trebuie însă să măr-

1) fr. *seance* : ședință.

turisesec că negura ce acoperia muntele ca un vâl vânat, ne opria de a videea cu ochii primejdia acelui drum. Cu cât lumina se ivia pe cer, aburii de prin fundul văilor se ridica în văzduh și da lucrurilor o privire fantastică. Când și când un stejar nalt, răsbătând pâcla ni se arăta ca o nălucă din altă lume, cu brațele întinse, cu trupul învăluit de un giulgiu alb; și, din vreme în vreme, câte un vultur spăriet bătea din aripi și se isbia în sus, umplând codrul de țipete fioroase.

De mult mergeam, ear vârful Grohotișului nică se mai zăria.

— Măi fraților, zise unul din noi: cine din voi are arme cu el?

— Eu, răspunse altul; am un pistol mic.

— Și ce ai face cu pistolul dacă ne-ar eși un urs înainte?

— Auzi întrebare! Ași trage în el.

Cel dintâi clătină din cap, zicând:

— Să dea Dumnezeu! dar pare că n'ași crede. Mulți voinici se arată după bătălie, da și mai mulți se arată înainte. Nu râdeți și ascultați mai bine cele ce mi-au povestit un moșneag de la Vrancea; pe urmă vă veți încredința dacă îi vine cuiva în gând să tragă cu pistolul sau cu pușca, când i se întâmplă să se găsească bot la bot cu un urs care nu înțalege de *dihă Catrino*. Nevasta unui pădurar se dusesese într'o zi prin codru să culeagă fragi; cum culegea biata femeie, aude mormăind la spatele ei, se întoarce iute și ce să vadă? Coș-goge dihanie, un urs strașnic de mare ce se ridicase pe două picioare și da din cele de'nainte, ca și când i-ar fi făcând sămni să vie ca să-l sărute. Femeea nu-și perdu cum-pătul, ci răcnind odată din toată puterea, îi aruncă coșul cu fragi în cap. Ursul meu, rușinat

se vede, de o primire atât de rea din partea secsului frumos, se duse fugând să-și ascundă rușinea în fundul codrilor și pădurărița, pe de altă parte, își luă iute tălpășița, după cum zice vorba ; și pân'acasă ținu numai o fugă ; însă cum a agiuns a și picat la pat bolnavă de friguri. Câte babe din sat toate au descântat-o, au căutat-o, dar de geaba, căci mergea din zi în zi mai rău ; însfârșit o cloanță bătrână o sfătui să se afume cu păr de urs, zicând că nu era alt chip de scăpat. A doua zi de cu noapte pădurarul luând pușca pe spate, se porni în codru ca să-i aducă păr de urs ; el se suia pe o cărărușe îngustă ca aceasta a noastră și gândia întocmai ceea ce gândim noi acum, adică : cum să facă și ce să facă dacă s'ar întâlni cu o jiganie mârâitoare. Tot mergând și gândind, eată că ajunge la vârful dealului, ce era foarte greu de suit, de pildă ca piscul pe care ne acățăm noi acum ; și cum se urca pe brânci, de-odată se lovește cap în cap cu un urs.

— Ursu, ursu ! a strigat de-odată cel ce mergea înaintea noastră pe cărare ; și s'a oprit tremurând ca o vargă. Acest țipet ne-a înfipt pe loc și ochii noștri s'au țintit înainte asupra unei matahale negre ce se zăria deabia prin pâclă. Cel ce avea pistolul îl uită frumos în buzunar și nimănui nu-i veni în gând ca să-l îndemne a se înarma cu el. Din norocire acea grozavă matahală a început a șuera peste puțin, căci nu era altă decât un Român care sta lungit pe earbă. Mare rușine ne-a cuprins atunci pe toți, aflând că ne spărieserăm degeabă și mărturisesc cu umilință că din galbini la față ce eram, ne-am înroșit ca niște demozele de pension.

— Eată, domnilor, ne-au zis atunci povestitorul, eată cum se face că-și uită cineva arme-

le'n brâu la vreme de nevoie. Nu mai am trebuință dar a urma istoria pădurariului.

Acolo era tocmai vârful Grohotișului. Ne-am pus gios să ne odihnim și în vreme de giumătate de ceas am stat față la una din cele mai frumoase priveliști. Razele soarelui începea a răsbate printre copacii de pe creștetul munților și da negurei ce-i cuprindea o văpsală roșietică; ear în fundul văilor, unde pâcla era încă deasă, abia se zăria, ca printr'un vis, apa Bistriții ce părea ca o dungă albă. Acea dungă se făcea din minut în minut mai lată și mai limpede; și, deodată, când soarele s'au ivit pe cer, umplând toată întinderea de lumină, de-odată frumoasa vale a Bistriții au steclit ca o panoramă, cu râul sau rapide pe care se cobora vre-o câte-va plute, cu munții nalți și tufosi ce o împregiură cu satele sale, sămănate pe costișe ca niște jucării; într'un cuvânt, cu tot farmecul care împodobeste natura sa mândră și sălbatică. Nu voi uita nici odată impresia ce am primit la acea minunată priveliște! Admirarea noastră negăsind cuvinte ca să se tălmăcească, s'au răsuflat prin vr'o două duzini de A! și de O!, carele s'au ridicat spre ceriuri ca niște imne de laudă.

Multe soiuri de peisagiuri am văzut prin deosebite țări, dar rare ori am întâlnit acea frumusețe măreață și sălbatică, prin care se deosebesc munții Moldovei. Acolo pământul, cedrii, stâncele, pâraele, sunt încă în starea primitivă a firei și nicăiri nu se vădește mâna omului cu prefacerile ei uricioase și prozaice. La munte omul este mai simplu, viața lui este mai în liniște, năravurile sunt mai nevinovate. Munteanu-i curat la suflet, liber la gând și la vorbă și verde de trup ca brazii subț care trăește.

Munteanca-i naltă de boiu <sup>1)</sup>, albă, veselă, sprintenă, isteată și frumoasă. Cum să nu-ți bată inima de bucurie și de mulțămire în sânul unor locuri atât de mărețe și de poetice, locuite de un neam de oameni a căror înfățișare îți umple ochii și sufletul ! locuri pline de aducere aminte a strămoșilor noștri, de povești fantastice și mai ales de doine armonioase !

Multe mici întâmplări am avut pân'a nu ajunge la Ceahlău ; dar cadrul acestui articol nu mă cartă a le povesti pe toate. Voiu trece dar subț tăcere întâlnirea noastră cu o tânără și frumoasă româncă ce se suia călare la munte și care, auzindu-ne cântând un cântic vechiu :

Ia-mă, Ieliță, călare  
Că nu mai pot de picioare,  
Și nu pot merge pe gios,  
Că mi-i drumul grunzuros.

me răspunse râzând și, tot odată, cântând :

Eu, puiule, te-oiu lua  
Când o face plopul pere  
Și răchita micșunele.

Asemine nu voiu pomeni nimic despre nedelicateta unui cârd de boi de frunte, care, întâlnindu-se cu noi pe podul de la Râpciuni, vroia numai decât să ne arunce cu coarnele în Bistrița, sub cuvânt că boii trebuie să aibă pasul asupra boierilor și fecierilor de boieri, fiindcă și ei au fost feciori de *boi eri* și că astăzi sunt boi întregi.

Tot asemine voiu păstra cea mai adâncă taină asupra unui rășboiu omeric ce am avut cu niște amazoane în catrințe, care culegea poame într'o livadă și care, văzându-ne că sărim peste gard

1) Mijloc, statură.



și că ne înaintăm spre ele ca niște zmei, spre a le lua câte-va poame, au început a ne improșca cu coarne <sup>1)</sup>, râzând și strigându-ne: „Nu șuguiți <sup>2)</sup>, domnilor, cu coarnele, că vi se pot prinde de frunte”. Noi am răspuns cu mărinimie că nu suntem însurați și am dat înainte întocmai ca un zid de aramă, fără a ne îngriji de glonțurile și ghiulelele ce ploua asupra noastră; zic ghiulele, pentru că fetele, văzând eroica noastră îndrăzneală, începură a adăogi și mere pe lângă celelalte mai mici improșcături de care se slujia în sistemul lor de bătălie. Atacul nostru a fost vrednic de toată lauda, dar și apărarea fetelor merită nu mai puține urări de slavă; și găsesse de datoria mea a mărturisi, că dacă amazoanele noastre nu și-ar fi mântuit provisiile de războiu, biruința ar fi plecat în partea lor.

Lupta se sfârși în favorul nostru. Noi însă, ca niște biruitori cu inimă măreață, departe de a pune sub robie pe frumoasele dușmane, le-am lăudat, le-am mângăiat, le-am dat câte o frățească sărutare și pe urmă ne-am urmat drumul nostru, fără a fi mai fuduli decât înainte, dar mult mai vioiși la suflet, pentru că fetițele:

Erau mândre, mândruite,  
 Cu flori galbine'n cosițe,  
 Cu flori roșii pe gurițe;  
 Ș'aveau glas de păsărică,  
 Ș'aveau ochi de porumbică,  
 Ș'aveau suflet de voinică.

Mă voiu grăbi a ajunge la schitul Hangului, pentru două pricini de căpitanie, adică: foamea și osteneala. De două ceasuri de când ne primblam apostolicește prin dealuri și prin văi, nu

1) Aci, poame sălbatice.

2) mold., nu glumiți.

ne hrănisem decât cu priveliști poetice și cu aer curat; aveam deci toată dreptatea de a dori o gazdă bună și o masă creștinească, precum le-am și găsit la maica M. Ce folos însă! căci în ziua aceea eram goniți de o soartă poznașă, care avea de gând să ne prifacă în antropofagi.

Deabia începuserăm a ne odihni puțin, pregătindu-ne fălcile cu sperarea unui borș călugăresc, când eată, nu știu cine se apucă de pomenit de schitul Durău, zicând că se găsia cale de giumătate ceas numai de locul unde ne aflam; și noi îndată, ca niște nebuni, uitând și foamea și masa ce se gătea, fără a ne îngriji nici decum că amurgise, îndată zic, ne și pornirăm spre Durău, cu hotărîre să ne întoarcem mai târziu la Hangu. Giudecătoriul însă, mai cuminte decât toți, rămase și ne dovedi încă odată prin aceasta faptă înțeleaptă că în privința științelor mulțămirilor trupești, superioritatea spiritului giudecătoresc asupra celui poetic este netăgăduită și că deosebirea între amândouă este ca de la pământ la cer.

În vreme de giumătate de ceas voiajul a fost destul de vesel, mai ales că Ceahlăul ni-se arăta în toată mărirea lui, ca un urieș ce și-ar fi întins capul pe de-asupra munților ca să priviască apusul soarelui. Umbrele se suiseră treptat, ascunzând în întuneric stâncele mari și codrii sălbatici de pe coastele lui; și numai Panaghia, stâncea cea piramidală de pe creștetul său, era încă luminată de razele aurite ale soarelui. Unul din noi, privind Ceahlăul în minutul acela, îl asemăna cu un urs negru, purtând pe cap un coif de aur; altul ear, țintindu-și ochii asupra Panaghiei, ne ținu un cuvânt foarte fainic în înțălesul lui, vroind a găsi oare-care asemănare între ea și între legea creștinească, care au eșit

din întunecimea păgânismului plină de lumina adevărului... Stânca se perdu în umbră foarte apropo pentru orator. Noi însă începeam a ne căi că ne porniserăm de la Hangu, fiind că noaptea se îndesa la tot pasul și că de-abie mai puteam cunoaște drumul și bolovanii ce slujia de punți firești pentru trecerea pâraelor.

Nu am trebuință să mai adaug că ne-am ră-tăcit. Lucrul acesta de și cu adevărat nu ni s'ar fi întâmplat, totuși l'ași iscodi din capul meu pentru interesul acestei povestiri; căci în ziua de astăzi o primblare la munți fără cea mai mică rătăcire, pare ca o călătorie pe mare fără furtună, sau ca o nuntă fără lăutari. Poftesc dar pe onorații cetitori, iubitori de adevăr, să binevoiască a'și închipui trii tineri zdrobiți de oste-neală, șovăind pe la guri de prăpăstii adânci, ca niște umbre rătăcite pe malul Aheronului și neavând altă nădejde înaintea ochilor, de cât de a petrece o noapte flămândă în adunarea urșilor și a mâților sălbatice.

Pisiția noastră era cât se poate de uricioasă; însă Providența care se îngrijește de soarta celor buni și nevinovați, bine-voi a ne socoti și pe noi din numărul acestora și ne trimise întru ajutor un cioban tânăr și voinic, care ne sluji de călăuz până la Durău. Agiungând însă acolo, soarta ne dete cea de pe urmă și mai grozavă lovitură. Egumenul se dusesse la târg, luând și cheile de la cămară! Am rămas trăsniți pe loc, când am aflat această veste înfricoșată; și unul din noi s'au culcat cu fața în sus, zicând că au și murit. Dacă ceream ceva, călugării ne răspundeau:

— N'avem nimic, fiilor; noi suntem niște sărmani ce ne ținem numai cu Domnul.

— N'aveți măcar o picătură de vin?

— Nu, fiilor, nici vin, nici mângâere !...

Prin mângâere călugării înțeleg rachiul.

— Și cu ce vă hrăniți, părinte ?

— Cu Domnul.

Imi venia să-l strâng de gât în numele Domnului. Am stat puțin să mai prindem la putere și, visitând din fugă monăstirea, ne-am pornit înapoi spre Hangu, întovărășiți de un călugăr ce-l luasem ca să ne arate drumul și care ducea în mână un fânar <sup>1)</sup> aprins. Tovarășii mei, fiind mai buni de picior de cât mine, mergea pe gios înainte cântând *Marseillaise* : *Allons enfants de la patrie* ; ear eu îi urmăream de departe pe un cal fără șea, ce găsisem la poarta schitului și carele nesuferind frâul, căci era sălbatic și iubitor de libertate, se lăsa să-l cârmuesc de o funie sadea ce-i legasem de gât mai mult spre podoaba lui.

Nu voiu uita cât oiu trăi acea plimbare fantastică prin întunericul codrului ; toate lucrurile ce ne încongiura lua o privire spărioasă sub razele luminii fânarului ; ear mai ales umbrele noastre, prin mișcările lor deosebite, producea o fantasmagorie cumplită. Ori în cotro ne uitam, părea că se ridica înaintea noastră tot urieși ; mii de arătări trecea iute aproape de noi, fugia de se ascundea în fundul codrului și apoi ear se ivia și ear peria în văzduh. Freamătul frunzelor avea un suflet misterios care da fiori și mă făcea să-mi închipuesc că auziam șoapte jalnice din altă lume. Mai cu samă când țipa în depărtare vr'o bufniță spărietă, atunci sâmtirile mi se esalta atât de mult, că mă credeam alungat de duhuri adevărate ; părea că le videam cum mă îngâna și cum căuta să mă rătăciască în sânul codrului.

1) mold. felinar.

Se vede că foamea are multă înrâurire asupra închipuirii ; sfătuiesc dar pe poeții noștri să facă dietă douăzeci și patru de ceasuri, când or vrea a se apuca de vr'o compunere.

Cum mergean cu toții pe lângă călugăr, ascultând cu luare aminte o istorie de hoți ce ne povestea și pe care, cu ajutorul lui Dumnezeu, o voi povesti-o și eu altă dată cetitorilor mei, de-o dată zărirăm înaintea noastră un foc mic care se legăna în văzduh cu o mișcare regulată, ca o limbă de clopot. Am întrebat pe călugăr ce putea să fie, dar pân'a nu apuca el a ne răspunde, ne trezirăm față'n față cu un român ce ținea un lemn aprins în mână și pe care-l clătina necontenit dinaintea lui, pentru ca să cunoască drumul.

— De unde vii, Gheorghii ? îl întreabă călugărul.

— De la hora din sat, părinte ; am cântat din cimpoi pân' ce-a înnoptat bine ; și acu mă duc la stână în deal.

Auzind vorba de cimpoi și de hora, m'am apropiat de cioban și l-am îndemnat să ne cânte o doină ; îndată el și-a scos cimpoiul din desagă l'a umflat, l'a pregătit și, răzimându-se de un brad, a început să sune cânticul cel mai frumos, cel mai jalnic, cel mai cu suflet ce-am auzit eu pe lume : doina de la munte, acea melodie curat românească, în care toată inima omului se tălmăcește prin suspinuri puternice și prin note dulci și duioase ; doina jalnică, care face pe Român să ofteze fără voie și care cuprinde în sânul ei un dor tainic, după o fericire perdată. Eu, de câte ori aud doina, îmi pare că aud Moldova plângând după slava sa cea veche.

După ce sfârși, îl rugai pe cioban să cânte și din gură ; și el, împreunându-se cu cimpoiul, începu cu un glas limpede și puternic, a cânta următoarele versuri pe musica doinei :

VERIFICAT  
2007

Frunză verde de alună,  
Trece voinicul pe lună  
Și codrul voios răsună.  
Trece hoțul șuerând,  
Pe cărare coborînd  
Și din frunze împuscând.  
Măi voinice, voinicele,  
Ie-ți tăiușul de plăsele  
Și cea durdă de oțele,  
Ca să prindă gios, în vale,  
Triei desagi plini de parale  
Și nu le stă nime 'n cale.

VERIFICAT  
2017

Frunzuliță de brad mică,  
Ese hoțul din potică,  
Fără grije, fără frică.  
Și le zice: „Cale bună!  
„Unde mergeți împreună,  
„Dragii mei, noaptea pe lună?  
„Decât în curtea domnească,  
„Sau în punga ciocoească,  
„Mai bine 'n cea voinicească.  
Frunză verde stejar tare;  
Hoțul intră 'n codrul mare,  
Cu desagii de-a spinare...

Nu am trebuință să mai descriu mulțămirea ce ne-a pricinuit acest concert original la mezu nopții, în mijlocul unui codru. Tot acela ce sânte în pieptul său o inimă de Român mă va înțelege de la sineși.

Puțin mai târziu ne găsim împregiurul unei mese mult dorite, în schitul Hangului, mâncând în tocmai ca lupul din Valahia și bine-cuvântând ospățul creștinesc a maicei M. A doua zi de dimineață eram pe drum, întorcându-ne la Piatra, fiind că giudecătorul ce era cu noi trebuia să se afle numai decât sara pe scaunul giudecătoriei, pentru ca să hotărască soarta unui împricinat. Ne întoarserăm deci la Piatra în brișca numitului Temiso-fiu, precum ar zice oare cine, trudiți ca vai de noi și făcând o mie de meditații triste asupra deșertăciunei omeneshi și asupra soartelor răle, care se mestecă în planurile oamenilor, le încurcă, le împiedecă și le prifac după caprițiile lor.

Noi ne-am pornit de la Piatra ca să videm portretul Domnului Alecsandru Lăpușneanul; ne-am pornit de la Pângărați cu gând să ne suim pe Ceahlău, și nici un proiect nici celalt nu l'am putut împlini. Așa sunt mai toate proiectele omeneshi, mai ales acele ce se ating de voiajuri. Le faci earna și cum răsare soarele de primăvară, se topesc ca omătul.

